

Crisismaatregelen gemeenten

Resultaten enquête

drs Ad Grootenboer
drs Michiel Mulder

Januari 2010

INHOUDSOPGAVE

1	Conclusies op hoofdlijnen	2
2	Inleiding	4
2.1	De crisis	4
2.2	Crisismaatregelen	4
3	De enquête onder de gemeenten	5
3.1	De benaderde gemeenten en de respons	5
4	De resultaten van de enquête	7
4.1	De woningbouw	7
4.1.1	De omvang van de maatregelen in de woningbouw	10
4.1.2	De maatregelen van minister van der Laan	11
4.1.3	Regionale uitsplitsing	12
4.2	Utiliteitsbouw	13
4.3	Infra (grond-, water- en wegenbouw)	16
4.4	Algemeen	18

1 Conclusies op hoofdlijnen

Tweederde van de gemeenten neemt maatregelen om de woningbouwcrisis te bestrijden. Voor andere sectoren zijn er een stuk minder gemeenten die maatregelen treffen, eenderde van de gemeenten neemt maatregelen om de utiliteitsbouw te stimuleren en nog iets minder doen dat voor de grond- weg en waterbouw.

Woningbouw

Driekwart van de gemeenten die maatregelen wil nemen om de woningbouw te bevorderen heeft deze reeds genomen. Maar liefst tweederde van de gemeenten die maatregelen nemen noemen het opvangen van de terugval in werkgelegenheid in de bouwsector als reden om maatregelen te nemen. Buiten de Randstad geldt dit zelfs voor vier vijfde van de gemeenten. De maatregelen bestaan in 70% van de gevallen uit het verlenen van subsidie en vormen van herprogrammering: woningen worden omgezet van dure naar goedkope (huur)woningen. De helft van de gemeenten versnellen procedures en verlagen de grondprijs. Slechts een op de tien gemeenten intervineert door het afgeven van garanties of door middel van directe participatie in het project. Geen enkele gemeente stelt de eisen die zij bovenop het bouwbesluit stellen naar beneden bij, dit geldt overigens zowel voor de woningbouw als voor de utiliteitsbouw.

Bij elkaar hebben de maatregelen volgens de gemeenten betrekking op 15.000 woningen. Dit aantal mag niet volledig worden opgevat als extra woningen ten opzichte van de situatie zonder maatregelen. Er treedt verdringing op met projecten, die niet ondersteund worden. Ook zijn er projecten die zonder maatregelen in een andere vorm zouden zijn gerealiseerd. Voor de crisismaatregelen in de woningbouw trekken de gemeenten 107 miljoen euro uit in 2009 en 2010 en 9 miljoen euro in de jaren daarna. Per inwoner is er geen verschil in uitgaven tussen de gemeenten in de randstad en die daarbuiten. De uitgaven worden in de meeste gevallen gefinancierd door in te teren op de gemeentelijke reserves. Een minderheid van de gemeenten financiert deze uitgaven door een herprioritering binnen de ruimtelijke sector of ten kostte van uitgaven aan andere beleidsdoelen. Slechts enkele gemeenten zien zich genoodzaakt de gemeentelijke belastingen te verhogen om de uitgaven te doen. Woningcorporaties zijn de belangrijkste partner bij het treffen van de maatregelen: in driekwart van de gevallen nemen zij meer (huur)woningen af en bij 10% van de gemeenten dragen corporaties extra bij in de grondexploitatie. Bij de helft van de gemeenten zijn projectontwikkelaars partner bij de maatregelen: zij dragen zorg voor de herprogrammering van de plannen of dragen financieel bij aan de maatregelen. Het komt slechts sporadisch voor, dat beleggers extra huurwoningen afnemen.

De gelden die gemeenten ontvangen van het rijk om de woningbouw te stimuleren in crisistijd worden vrijwel altijd doorgegeven aan marktpartijen in de vorm van een lagere grondprijs of een extra bijdrage. Slechts bij één op de tien gemeenten wordt deze bijdrage gebruikt om de eigen gemeentelijke kosten te dekken. De rijks gelden worden vaker dan de eigen middelen ingezet voor het afdekken van risico's van marktpartijen door middel van garantiestelling, namelijk bij ruim een kwart van de gemeenten.

Utiliteitsbouw

De meeste gemeenten die maatregelen willen treffen om de utiliteitsbouw te stimuleren hebben deze al genomen. De maatregelen hebben met name betrekking op de eigen vraag naar utiliteitsbouw: welzijn, zorg, onderwijs, gemeentelijke kantoorruimte. Welzijn en zorg spannen de kroon als sector waar de maatregelen zich op richten. In 84% van de gevallen

bestaat de maatregel uit gemeentelijke participatie, hetgeen uiteraard samenhangt met het feit dat het om de eigen vraag gaat die uitgeoefend wordt. Maatregelen voor de commerciële utiliteitsbouw worden slechts bij één op de tien gemeenten getroffen en investeringen in monumenten komen nog minder voor. De maatregelen richten zich vaker op vormen van herprogrammeren van bestaande projecten dan het initiëren van nieuwe projecten. Dit laatste is bij één op de tien gemeenten het geval. In eenzelfde aantal gevallen nemen gemeenten meer vierkante meters af in reeds geplande projecten.

Grond- weg- waterbouw

In tegenstelling tot de maatregelen voor de woningbouw en de utiliteitsbouw, moet het grootste gedeelte van de gemeenten die van plan zijn de grond- weg- en waterbouw (gww) te stimuleren deze maatregelen nog nemen. De meeste gemeenten nemen überhaupt geen maatregelen (ruim tweederde van de gemeenten), met name omdat geen grote uitval van projecten wordt verwacht. De helft noemt de budgettaire situatie van de gemeente als reden om geen maatregelen voor de gww te treffen. Bij de utiliteitsbouw wordt dit maar door een kwart van de gemeenten genoemd als reden om geen maatregelen te treffen en bij de woningbouw is dit nog minder (14%). De helft van de gemeenten die maatregelen treffen om de gww te stimuleren doen dit om te profiteren van lagere bouwkosten. De maatregelen bestaan in de meeste gevallen uit het naar voren halen van reeds geplande nieuwbouwprojecten: wegen, kunstwerken (bruggen, tunnels), groenvoorzieningen en kabels en leidingen. Het intensiveren van groot onderhoud doet men als het gaat om wegen, riolering en kunstwerken. Het uitvoeren van nieuwe projecten komt alleen in de wegenbouw in enige mate voor.

2 Inleiding

2.1 De crisis

Aan het eind van 2008 groeide de kredietcrisis, die aanvankelijk beperkt bleef tot de Verenigde Staten van Amerika, uit tot een wereldwijd probleem. Dit leidde tot een zeer snelle en sterke verslechtering van de conjunctuur die de eerste helft van 2008 nog goed was. Al in het begin van 2009 was er sprake van een economische crisis, die erger was dan de voorgaande crisis in de jaren 2002 en 2003. Voor het eerst sinds de jaren 1980 en 1981 is de Nederlandse economie in 2009 in een recessie beland. Dat de bouw de gevolgen van deze economische crisis sterk zal voelen werd eind 2008 duidelijk uit een sterke daling van de orderportefeuille van de bedrijven in de bouw. De verwachtingen voor de productieontwikkeling van de bouw in de jaren 2009 tot en met 2011 van het EIB zijn dan ook bijzonder somber. De bouwproductie daalt in deze periode met 12,5%. Als gevolg hiervan verwacht het EIB in deze periode een verlies van ongeveer 41.000 arbeidsjaren in de bouw.

2.2 Crisismaatregelen

Vanaf begin 2009 is er door diverse belangenorganisaties bij de overheid op aangedrongen maatregelen te nemen die het productie- en werkgelegenheidsverlies in de bouw beperken. Hierbij zijn diverse maatregelen de revue gepasseerd, variërend van een laag BTW-tarief voor onderhoudswerk tot het versneld laten uitvoeren van werk in de infrasector.

In opdracht van de ministeries van VROM en VWS heeft het EIB van een groot aantal maatregelen onderzocht welke effecten daarvan zijn te verwachten.

Bij de uitvoering van de voorgestelde maatregelen spelen de gemeenten een belangrijke rol. De gemeenten kunnen als opdrachtgever zorgen voor extra bouwproductie of andere opdrachtgevers in staat stellen bouwwerken te laten uitvoeren die dreigen op de plank te blijven liggen. Hierbij kan gedacht worden aan korting op de kosten van bouwgrond, korting op de leges maar ook aan subsidie in de kosten. Om vast te stellen of en in welke mate deze maatregelen worden genomen ligt het voor de hand het oor bij de gemeenten te luisteren te leggen. Mede op verzoek van Bouwend Nederland heeft het EIB in de maand november een internet-enquête gehouden onder de gemeenten van Nederland. In deze enquête werd gevraagd welke maatregelen de gemeente heeft genomen (of op korte termijn zal nemen), welke omvang deze maatregelen hebben en welk budgettair beslag hiermee is gemoeid. Hierbij is onderscheid gemaakt in maatregelen op het gebied van de woningbouw, de utiliteitsbouw en de infra (grond-, water- en wegenbouw).

In hoofdstuk 3 worden een aantal kenmerken van de enquête gegeven, zoals de benaderde populatie en de respons. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de enquête beschreven.

3 De enquête onder de gemeenten

3.1 De benaderde gemeenten en de respons

Omdat de organisatie van de gemeente sterk verschilt is het organisatieonderdeel dat het beste informatie kan verstrekken over de crisismaatregelen ook niet dezelfde bij elke gemeente. Door gebruik te maken van het adressenbestand in www.overheidsadressen.nl is voor een groot aantal gemeenten de persoon geselecteerd die uit hoofde van zijn functie de vragenlijst het beste kan beantwoorden. Aan deze personen is een brief gestuurd met de aanwijzing op welke wijze de enquête kan worden gestart. Voor de overige gemeenten is deze brief gestuurd aan het hoofd grondzaken/VROM.

In de maand november zijn alle (441) gemeenten van Nederland benaderd. Hiervan hebben 68 de internetvragenlijst ingevuld. In tabel 1 wordt de verdeling naar grootte vermeld voor de populatie gemeenten en de respons. Hierbij zijn alle gemeenten tot en met 50.000 inwoners als klein en de gemeenten met meer dan 50.000 inwoners als groot opgenomen. Hieruit blijkt, dat de respons onder de kleine gemeenten het grootst is.

Tabel 1 Verdeling van de populatie gemeenten en de respons, naar grootteklasse

Omvang gemeente	aantal		%
	populatie	respons	
Klein	373	58	15,5
Groot	68	10	14,7
Totaal	441	68	15,4

Bron: EIB

In tabel 2 is de verdeling van het aantal inwoners in de gemeenten in de populatie vergeleken met die in de respons. Uit een vergelijking met de percentages uit tabel 1 blijkt, dat bij de grote gemeenten het responspercentage gemeten naar aantal inwoners lager is dan gemeten naar aantal gemeenten. Dit komt doordat de grootste gemeenten (meer dan 250.000 inwoners) niet aan de enquête hebben meegedaan. Dit hangt samen met de vaak complexe organisatie van de grootste gemeenten.

Ondanks de non-respons onder de grootste gemeenten geven de antwoorden van de gemeenten die wel hebben gerespondeerd een goed beeld van de crisismaatregelen op het gebied van de bouw door de gemeenten van Nederland.

Tabel 2 **Verdeling van het aantal inwoners in de populatie gemeenten en de respons, naar grootteklasse *1.000**

Omvang gemeente	Aantal inwoners *1.000		%
	populatie	respons	
Klein	8.178	1.170	14,3
Groot	8.308	825	9,9
Totaal	16.486	1.995	12,1

Bron: EIB

Bij de presentatie van de resultaten van de enquête zijn de gegevens die door de responderende gemeenten zijn gegeven per grootteklasse gewogen met de verhouding tussen het aantal inwoners in de respons en dat in de populatie. Het aantal responderende gemeenten houdt in dat een regionale uitsplitsing van de resultaten beperkt moet blijven tot een vergelijking van de Randstad¹ met de rest van Nederland. Deze vergelijking is ook alleen maar mogelijk voor een aantal uitkomsten op het gebied van de woningbouw. Het aandeel van de gemeenten die maatregelen treft op het gebied van de utiliteitsbouw en of infra is te gering.

¹ De Randstad bestaat uit de provincies Utrecht, Noord- en Zuid-Holland

4 De resultaten van de enquête

Zoals vermeld is in de enquête aandacht besteed aan drie onderdelen van de bouw, te weten de woningbouw, de utiliteitsbouw en de infra. Per onderdeel is gevraagd of de gemeente maatregelen heeft genomen om de bouw te stimuleren en zo ja waaruit die maatregelen bestaan. Tevens is de gemeenten die geen maatregelen nemen gevraagd naar de redenen waarom niet. Tot slot is gevraagd naar de financiële consequenties.

Voor de nieuwbouw van woningen is door minister van der Laan een specifieke stimuleringsmaatregel genomen van totaal € 325 miljoen voor de nieuwbouw van woningen. Hiervan is de eerste tranche van € 100 miljoen eind 2009 aan de gemeenten toegezegd. In de enquête is gevraagd of de gemeente in aanmerking is gekomen voor zo'n toezegging en wat daar de consequenties van zijn.

4.1 De woningbouw

Zoals uit tabel 3 blijkt heeft bijna tweederde van de gemeenten maatregelen genomen of neemt die binnenkort om de terugval van de woningbouw in de gemeente te beperken. Driekwart van deze gemeenten heeft al maatregelen genomen en 40% gaat deze binnenkort nemen. Samen is dit meer dan 100%. Er zijn dus gemeenten die maatregelen hebben genomen en binnenkort nog meer maatregelen nemen.

Tabel 3 Worden er door uw gemeente maatregelen genomen om de terugval in woningproductie als gevolg van de economische crisis te beperken?

	%
Ja, maatregelen zijn of worden binnenkort genomen	65,0
Nee, niet van plan maatregelen te nemen	35,0
Totaal	100,0
Percentages van de gemeenten die maatregelen hebben genomen of binnenkort nemen	
Maatregelen zijn reeds genomen	76,6
Maatregelen worden binnenkort genomen	40,0

Bron: EIB

De gemeenten die nog geen maatregelen hebben genomen of binnenkort nemen hebben aangegeven welke reden ze daarvoor hebben. Meer dan de helft van deze gemeenten geeft aan dat er geen woningbouwprojecten in de gemeente zijn die versneld kunnen worden, zoals blijkt uit tabel 4. De gemeenten die een andere opgeven dan de vermelde redenen hadden de mogelijkheid deze reden kort te omschrijven. Hierin wordt vooral als reden opgegeven dat er is op dit moment geen markt is voor woningen.

Tabel 4 Reden waarom gemeenten geen maatregelen nemen of overwegen, in procenten

	%
Er zijn geen projecten die versneld kunnen worden	56,0
Er worden geen substantiële effecten van mogelijke maatregelen verwacht	40,6
De verantwoordelijkheid voor oplossingen ligt bij andere partijen (ontwikkelaars, woningcorporaties)	25,4
Er wordt geen grote uitval van projecten verwacht	23,1
De stand van de gemeentefinanciën laat extra inzet op dit beleidsterrein niet toe	14,2
Anders	7,7

Bron: EIB

De hoofddoelstelling van de maatregelen die de gemeenten met maatregelen opgeven zijn verwerkt in tabel 5. Tweederde van deze gemeenten geeft aan dat het hoofddoel is beperking van de werkloosheid in de bouw. Aanzienlijk minder gemeenten (40%) geeft aan dat de volkshuisvesting het hoofddoel is. In de categorie 'anders' wordt vooral gewezen op de maatschappelijke negatieve effecten van de stagnatie in de woningbouw. Profiteren van lage bouwkosten wordt door een zeer beperkt aantal gemeenten (nog geen 5%) als hoofddoel gezien.

Tabel 5 Hoofddoel van de maatregelen, in procenten van gemeenten die maatregelen treffen

Hoofddoel	%
Beperken werkgelegenheidssterugval in de bouwsector	67,7
Volkshuisvesting (voldoende woningen)	43,6
Anders	23,6
Profiteren van lagere bouwkosten	4,3

Bron: EIB

Zoals blijkt uit tabel 6 geven de gemeenten aan dat de maatregelen financieel gezien vooral bestaan uit subsidie dan wel verlagen van de grondprijs. Qua herprogrammering bestaan de maatregelen uit het omzetten van dure naar goedkopere koopwoningen, dan wel het omzetten van koop naar huur. Verder probeert een meerderheid van de gemeenten procedures te versnellen. Geen enkele gemeente stelt eisen op het gebied van het bouwbesluit neerwaarts bij. Bij de categorie 'anders' wordt een groot aantal verschillende antwoorden vermeld, vaak een combinatie van de andere antwoorden, zowel verlagen grondprijs als zorgen voor startersleningen.

Tabel 6 De maatregelen bestaan uit

Financieel

Verlenen van subsidie aan het project	70,6
Verlagen grondprijs	51,4
Anders	27,7
Het afgeven van garanties	11,6
Directe gemeentelijke participatie in het project	9,2

Herprogrammering

Omzetten van dure woningen naar goedkopere woningen	63,9
Koopwoningen omzetten naar huurwoningen	60,2
Andere vormen van herprogrammering	13,5
Hogere dichtheden	12,9
Minder sociale woningbouw	2,8
(Meer) gemeentelijke voorzieningen opnemen in de plannen	0,0

Overig

Versnellen en stroomlijnen procedures	48,6
Anders, namelijk	40,4
Versobering plannen (bv minder kwaliteit openbare ruimte/voorzieningen)	7,2
Naar beneden bijstellen van aanvullende eisen op het bouwbesluit	0,0

Bron: EIB

4.1.1 De omvang van de maatregelen in de woningbouw

De gemeenten hebben aangegeven welke kosten met de maatregelen in de woningbouw zijn gemoeid en hoeveel woningen dit betreft. In tabel 7 zijn de uitgaven van de gemeenten vermeld. Hierbij moet bedacht worden dat de inhoud van de maatregelen op het moment van enquêteren lang niet in alle gemeenten concreet was. Toch geven de gemeenten aan over de betrokken periode in totaal ruim € 115 miljoen uit te geven voor de crisismaatregelen in de woningbouw.

Tabel 7 Uitgaven gemeenten voor de crisismaatregelen in de woningbouw (in miljoen euro)				
Omvang gemeente	2009	2010	2011	2012
Klein	5,4	6,7	4,5	1,5
Groot	28,5	66,6	1,8	0,7
Totaal	34,0	73,3	6,3	2,2

Bron: EIB

Uit tabel 8 blijkt dat deze bijdragen betrekking hebben op 15.000 woningen, waarvan bijna de helft in 2010. Dit aantal mag niet volledig worden opgevat als extra woningen ten opzichte van de situatie zonder maatregelen. Er treedt verdringing op met projecten, die niet ondersteund worden. Ook zijn er projecten die zonder maatregelen in een andere vorm zouden zijn gerealiseerd.

Tabel 8 Aantal woningen				
Omvang gemeente	2009	2010	2011	2012
Klein	2.107	2.107	782	0
Groot	2.418	5.246	2.390	0
Totaal	4.525	7.353	3.172	0

Bron: EIB

Zoals uit tabel 9 blijkt dragen ook andere partijen bij. Vooral woningcorporaties zijn hierbij actief door het afnemen van meer huurwoningen. Bij 'anders' wordt in tweederde van de

gevallen vermeld dat projectontwikkelaars in de kosten bijdragen of genoeg nemen met een lagere opbrengst.

Tabel 9 De bijdragen van andere partijen aan de effectiviteit van de maatregelen

Woningcorporaties nemen (meer) huurwoningen af	72,6
Anders	65,0
Woningcorporaties dragen bij aan de grondexploitatie	10,1
Beleggers nemen (meer) huurwoningen af	5,3

Bron: EIB

4.1.2 De maatregelen van minister van der Laan

Tweederde van de gemeenten heeft een aanvraag gedaan voor een bijdrage in het kader van de eerste tranche van de stimuleringsmaatregelen van in totaal € 325 miljoen die door minister van der Laan zijn genomen. Driekwart van deze aanvragen is gehonoreerd. Zonder de rijksbijdrage zouden de betrokken projecten vertraagd zijn uitgevoerd, zoals blijkt uit tabel 10. Voor de projecten die niet zijn toegekend geldt dat gemeenten even vaak aangeven dat deze worden versoberd als dat deze worden uitgesteld tot betere tijden.

Tabel 10 Wat zou er met projecten zijn gebeurd zonder de rijksbijdrage

Er zou vertraging opgetreden zijn	84,6
De projecten zouden zijn versoberd	8,3
Anders	8,0

Bron: EIB

Tabel 11 **Wat gebeurt er met niet geselecteerde projecten**

De projecten zijn uitgesteld totdat de vraag weer aantrekt	60,3
De projecten zijn versoberd	60,3
De kans op vertraging is beperkt	23,0
Anders	16,8

Bron: EIB

Tot slot is gevraagd hoe de gemeenten de toegekende bedragen aanwenden. Een grote meerderheid geeft aan dit ten goede te laten komen aan marktpartijen. In slechts een tiende van de gemeenten komt het subsidiebedrag ten goede aan de gemeente zelf.

Tabel 12 **Aanwending toegekend subsidiebedrag**

Ten gunste van de marktpartijen (lagere grondprijs en/of extra bijdrage)	90,5
Het afdekken van risico's van marktpartijen (garantiestelling/opkoopfonds)	28,5
Ten gunste van de gemeente	10,8

Bron: EIB

4.1.3 Regionale uitsplitsing

Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven wordt voor een aantal uitkomsten op het gebied van de woningbouw een vergelijking gemaakt van de Randstad met de rest van het land. Waar voor het hele land tweederde van de gemeenten maatregelen heeft genomen of binnenkort neemt geldt dit voor de gemeenten in de Randstad voor de helft van de gemeenten. Buiten de Randstad geldt dit voor viervijfde van de gemeenten. Voor de gemeenten in de Randstad is met ruim de helft van de gemeenten de volkshuisvesting het hoofddoel van de maatregelen. Voor de rest van het land is dit met viervijfde het beperken van de werkloosheid in de bouw.

Voor de maatregelen in de woningbouw geven de gemeenten in de jaren 2009 tot en met 2012 in totaal €116 miljoen uit. Hiervan nemen de gemeenten in de randstad ruim 45 miljoen en de gemeenten buiten de randstad bijna 70 miljoen voor hun rekening. Wanneer dit bedrag wordt gemiddeld over het aantal inwoners is er geen significant verschil tussen beide regio's. Voor heel Nederland geven de gemeenten ongeveer € 7 per inwoner uit in de periode 2009 tot en met 2012.

4.2 Utiliteitsbouw

Uit tabel 13 blijkt dat ongeveer een derde van de gemeenten maatregelen heeft genomen of binnenkort neemt om de terugval van de utiliteitsbouw in de gemeente te beperken. Viervijfde van deze gemeenten heeft al maatregelen genomen, terwijl een kwart aangeeft binnenkort maatregelen te gaan nemen.

Tabel 13 Worden er door uw gemeente maatregelen genomen om de terugval in utiliteitsbouwproductie als gevolg van de economische crisis te beperken?

	%
Ja, maatregelen zijn of worden binnenkort genomen	32,4
Nee, niet van plan maatregelen te nemen	67,6
Totaal	100,0
Percentages van de gemeenten die maatregelen hebben genomen of binnenkort nemen	
Maatregelen zijn reeds genomen	83,3
Maatregelen worden binnenkort genomen	25,4

Bron: EIB

De gemeenten die nog geen maatregelen hebben genomen of binnenkort nemen hebben aangegeven welke reden ze daarvoor hebben. Ruim 43% van deze gemeenten geeft aan dat de verantwoordelijkheid in de eerste plaats bij andere partijen ligt. Bijna evenveel gemeenten geeft aan dat er geen utiliteitsbouwprojecten in de gemeente zijn die versneld kunnen worden (tabel 14).

Tabel 14 Reden waarom gemeenten geen maatregelen nemen of overwegen, in procenten

	%
De verantwoordelijkheid voor oplossingen ligt bij andere partijen (ontwikkelaars, woningcorporaties)	43,8
Er zijn geen projecten die versneld kunnen worden	43,3
Er worden geen substantiële effecten van mogelijke maatregelen verwacht	33,0
De stand van de gemeentefinanciën laat extra inzet op dit beleidsterrein niet toe	25,9
Er wordt geen grote uitval van projecten verwacht	23,2
Anders	5,3

Bron: EIB

De hoofddoelstelling van de maatregelen van toepassing op de gemeenten met maatregelen zijn verwerkt in tabel 15. Bijna 85% van deze gemeenten geeft aan dat het hoofddoel is doelstellingen met betrekking tot de bedrijvigheid in de gemeente veilig te stellen. De werkgelegenheid in de bouw is voor iets meer dan een vijfde van de gemeenten een hoofddoel. Bij de woningbouw werd dit aanzienlijk vaker (tweederde van de gemeenten) als hoofddoel gegeven.

Tabel 15 Hoofddoel van de maatregelen, in procenten van gemeenten die maatregelen treffen

	%
Doelstellingen m.b.t. bedrijvigheid in de gemeente	84,3
Beperken werkgelegenheidsterugval in de bouwsector	21,4
Anders	8,0
Profiteren van lagere bouwkosten	5,3

Bron: EIB

Uit tabel 16 blijkt dat bijna negen van de tien gemeenten maatregelen neemt die gericht zijn op welzijn en zorg. Overige sectoren worden relatief veel minder vermeld. Gezien de nadruk op zorg en welzijn verwondert het niet dat de gemeenten voor een groot gedeelte participeren in de stimuleringsmaatregelen in de utiliteitsbouw: het is de eigen vraag die uitgeoefend wordt. Zoals uit tabel 17 blijkt scoren andere maatregelen laag, zeker in verhouding tot de percentages bij de woningbouw.

Tabel 16 Deelsectoren van de utiliteitsbouw waarop de maatregelen zijn gericht

Welzijn en zorg	87,5
Scholen	16,4
Commerciële utiliteitsbouw	11,3
Anders	10,1
Overige voorzieningen	8,7
Monumenten	6,8
Gemeentelijke kantoorruimte	5,3

Bron: EIB

Tabel 17 De maatregelen bestaan uit

financieel

Directe gemeentelijke participatie in het project	84,2
Anders	13,9
Verlenen van subsidie aan het project	5,3
Verlagen grondprijs	0,0
Het afgeven van garanties	0,0

Herprogrammering

Andere samenstelling van de deelsegmenten in de plannen	28,3
Versobering (o.a. kwaliteit openbare ruimte)	22,2
Andere vormen van herprogrammering	19,7
Als gemeente (meer) vierkante meters afnemen in de plannen t.b.v. gemeentelijke voorzieningen	11,1
Naar beneden bijstellen van gestelde eisen (bv. t.a.v. duurzaamheid)	0,0

Overig

Groot onderhoud naar voren halen	14,9
Nieuwe projecten t.b.v. gemeentelijke voorzieningen	11,4
Versnellen en stroomlijnen procedures	9,9
Anders	7,3
Naar beneden bijstellen van aanvullende eisen op het bouwbesluit	0,0
Versobering plannen	0,0

Bron: EIB

4.3 Infra (grond-, water- en wegebouw)

Zoals uit tabel 18 blijkt heeft nog geen 30% van de gemeenten maatregelen genomen of neemt die binnenkort om de terugval van de infra in de gemeente te beperken. Van deze gemeenten heeft slechts ruim eenderde deze maatregelen al genomen. Ruim tweederde geeft aan deze binnenkort te nemen.

Tabel 18 Worden er door uw gemeente maatregelen genomen om de terugval in infrabouwproductie als gevolg van de economische crisis te beperken?	
	%
Ja, maatregelen zijn of worden binnenkort genomen	29,5
Nee, niet van plan maatregelen te nemen	70,5
Totaal	100,0
Percentages van de gemeenten die maatregelen hebben genomen of binnenkort nemen	
Maatregelen zijn reeds genomen	36,5
Maatregelen worden binnenkort genomen	68,4

Bron: EIB

De gemeenten die nog geen maatregelen hebben genomen of binnenkort nemen hebben aangegeven welke reden ze daarvoor hebben. Ruim 70% van deze gemeenten geeft aan dat er geen grote uitval van projecten in de infra worden verwacht. De helft geeft aan dat er onvoldoende budget is om de problemen in de infra aan te pakken.

Tabel 19 Reden waarom gemeenten geen maatregelen in de infra nemen of overwegen	
	%
Er wordt geen grote uitval van projecten verwacht.	71,3
Er is onvoldoende budget om de problemen aan te pakken	50,9
Er zijn geen projecten die versneld kunnen worden	30,4
Er worden geen substantiële effecten van mogelijke maatregelen verwacht	10,4
Anders	8,8
De verantwoordelijkheid voor oplossingen liggen bij andere partijen	0,7

Bron: EIB

De hoofddoelstelling van de maatregelen van toepassing op de gemeenten die maatregelen treffen zijn verwerkt in tabel 5. De helft van deze gemeenten geeft aan dat het hoofddoel van de maatregelen is te profiteren van de lage bouwkosten. Slechts iets meer dan een derde geeft aan doelstellingen met betrekking tot het wegennet als hoofddoel te zien.

Tabel 20 Hoofddoel van de maatregelen, in procenten van gemeenten die maatregelen treffen

	%
Profiteren van lagere bouwkosten	49,6
Doelstellingen m.b.t. wegennet in de gemeente	37,3
Beperken werkgelegenheidsterugval in de bouwsector	49,2
Anders	7,9

Bron: EIB

Iets meer dan de helft van de gemeenten die maatregelen in de infra nemen halen nieuwbouwprojecten in de wegenbouw naar voren zoals blijkt uit tabel 21. Wegenbouw wordt in alle onderscheiden mogelijkheden het meest vermeld. Het uitvoeren van nieuwe projecten is alleen in de wegenbouw meer dan incidenteel aan de orde. Het naar voren halen van kunstwerken, groenvoorziening en kabels en buizenwerk wordt steeds door rond de 40% van de gemeenten vermeld. Het intensiveren van groot onderhoud heeft naast de wegenbouw betrekking op riolering en kunstwerken.

Tabel 21 Inhoud maatregelen naar type werk

Type werk	Naar voren halen reeds geplande nieuwbouwprojecten	Uitvoeren nieuwe projecten	(Groot) onderhoud intensiveren
Wegen	51,7	28,0	49,2
Riolering	9,1	8,5	38,5
Kunstwerken (bruggen, tunnels)	42,7	0,0	35,1
Baggerwerk en bodemsanering	0,0	0,0	0,0
Groenvoorzieningen	39,1	3,8	11,1
Kabels en leidingen	42,7	0,0	0,0

Bron: EIB

4.4 Algemeen

Tot slot van de enquête zijn een aantal vragen gesteld die niet tot een sector beperkt zijn. De gevolgen van alle maatregelen voor de gemeentebegroting zijn in tabel 22 aangegeven. Ruim tweederde van de gemeenten geeft aan als gevolg van de maatregelen in te teren op de reserves. Een vijfde geeft aan prioriteiten in de ruimtelijke sector anders te moeten stellen.

Tabel 22 Gevolgen maatregelen voor de gemeentebegroting

Interen op reserves	69,5
Herprioritering binnen ruimtelijke sector	19,4
Extra bijdragen van andere overheden,	17,1
Minder uitgaven elders op de begroting	12,1
Anders	12,0
Niet-sluitende begroting	8,1
Verhoging gemeentelijke belastingen	3,7

Een van de maatregelen die de rijksoverheid wil nemen bestaat uit de crisis- en herstelwet. Deze wet beoogt door het beperken van procedures en inspraakrondes bouwprojecten sneller in uitvoering te doen nemen. Oorspronkelijk was het de bedoeling dat deze wet eind 2009 van kracht zou worden. Omdat behandeling in de eerste kamer meer tijd vergt zal de wet niet eerder dan 1 april 2010 worden ingevoerd. Nog geen 6% van de gemeenten geeft aan dat er projecten in de gemeente zijn die worden genoemd in de wet. Deze gemeenten hebben geen hoge verwachting van de effecten op de bouw in de gemeente.

Tabel 23 projecten die in de Crisis- en Herstelwet zijn vermeld in gemeente

Ja	5,6
Nee	94,4
Totaal	100,0
Zo ja, wat is het verwachte effect op de bouw in uw gemeente	
Groot	2,5
Klein	76,8
Geen effect	20,6

Bron: EIB